

nu havde indladt sig paa. Anledningen hertil var den Omstændighed, at en Gaardejer, der fremdeles havde et Stykke af den saakaldte „Gadegaardsudmark“ i Vestermarie Sogn i simpelt Fæste, havde vundet — baade ved Under- og Overretten — en mod ham af Statskassen anlagt Proces³⁹⁾, hvorved Statskassen principalt havde nedlagt Paastand paa sin Berettigelse til ved Fæsteledighed at disponere over det ifølge Fæstebrevet bortfæstede Jordstykke af den nævnte Udmark og paa Indstævntes Forpligtelse til at fravige det Areal, som den hidtil benyttede Fæstelod udgjorde mere end efter Fæstebrevets Paalydende, eller subsidiært havde paastaat Indstævnte forpligtet til i alt Fald at svare Indfæstning og aarlig Afgift (altsaa „Tillægsafgift“, jfr. Instruksens Bestemmelser ovenfor) af dette større Areal. Dommen havde altsaa givet det Resultat, at Gaardejeren var forbleven i Besiddelsen af hele det vedkommende Areal af Udmarksjorden uden nogen Forhøjelse i den aarlige Afgift. Skønt nu Processens Udfald væsentlig var begrundet i en særlig Rentekammerresolution af 30. Juni 1781 angaaende „Gadegaardsudmarken“⁴⁰⁾, antog dog de nævnte, mange Gaardejere, at de havde haft en lignende Ret til at undgaa Arvefæsteforholdets „Tillægsafgifter“, jvfr. ovenfor, og de indkom derfor med Andragende til Finansministeriet om, at de maatte fritages for at svare disse, ved Arvefæstet betingede højere Afgifter. Til Støtte for Andragendet anførtes særligt, at Udmarkskommissionen under et Møde, der var afholdt med en Del Gaardejere, forinden ovennævnte Dom var falden, ikke havde givet noget „Tilsvar“ paa en fra Gaardejerne fremsat Ytring om, at „der ingen Betænkelighed kunde være ved at gaa ind paa Arvefæstevilkaarene“, da det maatte forudsættes, at Staten, dersom ovennævnte Proces faldt ud til Fordel for Gaardejerne, „ikke vilde gøre Fordring paa de højere Afgifter af de andre Gaardejere“. Under Hensyn til disse Oplysninger bevilgede Finansministeriet — der imidlertid havde indhentet Udmarkskommissionens Betænkning — derefter Andragendet, dog paa den Betingelse, at de vedkommende Gaardejere vilde *traede tilbage i det tidligere Fæsteforhold*⁴¹⁾. Besvarelsen af Andragendet blev paa Ministeriets Foranstaltning offentlig bekendtgjort; tillige indeholdt Bekendtgørelsen⁴²⁾ den Bestemmelse, at naar en af de vedkommende Gaarde skiftede Ejer, og det da befandtes, at den tidligere Ejer havde besiddet et større Areal Udmarksjord, end Fæstebrevet lød paa, uden at særlig Resolution gav Hjemmel til at anse den hele, paagældende Lod for at være „bestandig perpetuent til“ Gaarden, forbeholdt Statskassen sig at lade Spørgsmaalet om dens fremtidige Ret til at raade over saadan ledigbleven Jord eller i alt Fald den Del af Arealet, som var udenfor det sidste Fæstebrev, undergive Domstolens Paakendelse. Af 290 Gaardejere traadte efter denne Bekendtgørelse dog kun 40 tilbage i Fæsteforholdet⁴³⁾. I Aarenes Løb ere imidlertid atter alle disse 40 Lodder, — paa ganske enkelte nær, der endnu ere bortfæstede⁴⁴⁾ — overgaaede i Arvefæste paa de af Udmarkskommissionen i sin Tid foreslaaede Vilkaar⁴⁵⁾. Da dernæst Hovedparten af de (forholdsvis faa) Gaardejere, som ved Udmarkskommissionens Foranstaltning havde modtaget raa og uopdyrket (tillagt) Jord i Arvefæste, jvfr. ovenfor, i Tidens Løb atter har afhændet disse Lodder til Husmænd⁴⁶⁾, have Gaardejerne ikke senere besværet sig over eller andraget om Forandringer i deres Arvefæsteforhold.

Med Hensyn til *de tidligere Husfæstere* — som nu altsaa havde erholdt Arvefæste paa a) den tidligere Fæstejord, b) den udenfor Fæstebrevets Paalydende indtagne og opdyrkede Jord og c) et Stykke „tillagt“ raa og uopdyrket Jord, jvfr. ovenfor, er Fremstillingen af Arvefæstets Historie mere vidtløftig.

Hos Husmændene viste der sig tidlig en stærk Misfornøjelse med Arvefæstet. I

³⁹⁾ Udskrift af Dommen i Arkivsag, J. Nr. A. D. J. 3576/1852.

⁴⁰⁾ Dommen fortolkede Rentekammerresolutionen saaledes, at den tilsagde de Gaardejere, der havde Stykker af Gadegaardsudmarken i Fæste, at disse Fæstelodder skulde „forblive ved Gaardene“, saaledes at disse Ejere havde erholdt en Fortrinsret til at modtage Fæste paa Lodderne og ikke kunde miste denne Ret uden i Tilfælde af Fæstets Forbrydelse. Dommen antog dernæst ganske i Almindelighed, at „det hele Areal, som Jordloden ved senere Opmaaling var befunden at udgøre“, dog maatte „antages i sin Tid at have været Genstand for Overdragelse til Indstævnte ved Fæstebrevet“.

⁴¹⁾ Se Fremstillingen i Arkivsag, J. Nr. A. D. J. 2453/1853.

⁴²⁾ Indrykket i „Bornholm Avis“ for den 27. September 1853.

⁴³⁾ Se Oversigten i Arkivsag, J. Nr. G. D. J. 336/1877.

⁴⁴⁾ Fremgaar af den nuværende Jordebog.

⁴⁵⁾ Nogle, i alt 11, Gaarde fik dog under Hensyn til Rentekammerresolutionen 30. Juni 1781 Arvefæste paa „Gadegaardsudmarkslodder“ uden nogen Tillægsafgift, se J. Nr. G. D. J. 336/1877.

⁴⁶⁾ Oplyses bl. a. i de nedennævnte, senere Andragender fra Arvefæstehusmænd.